

Cyflwyniad Cyngor y Gweithlu Addysg i ymchwiliad Pwyllgor Diwylliant, y Gymraeg a Chyfathrebu Cynulliad Cenedlaethol Cymru i Strategaeth y Gymraeg newydd Llywodraeth Cymru

Cyflwyniad

1. Cyngor y Gweithlu Addysg (CGA) yw'r corff rheoleiddio annibynnol yng Nghymru ar gyfer athrawon mewn ysgolion a gynhelir, athrawon Addysg Bellach a staff cymorth dysgu mewn ysgolion a lleoliadau Addysg Bellach. Bydd ei gylch gwaith yn ymestyn i reoleiddio gweithwyr ieuentid a phobl sy'n gweithio ym maes Dysgu yn y Gweithle o Ebrill 2017 ymlaen. Ei nod yw codi statws addysgu trwy gynnal a hyrwyddo'r safonau arfer ac ymddygiad proffesiynol uchaf er budd athrawon, disgyblion a'r cyhoedd.
2. Yn gyntaf, hoffai CGA gydnabod y cyfraniad arwyddocaol a wnaed gan addysg ac addysgwyr ar draws sectorau at gynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg.
3. Rydym yn llwyr gefnogi nodau'r strategaeth newydd. Fodd bynnag, dylid cydnabod bod y dyheadau sydd wedi'u hamlinellu yn y strategaeth (dyblu nifer y 562,016 (19%) o siaradwyr Cymraeg¹ erbyn 2050) yn uchelgeisiol iawn ac y byddant yn heriol tu hwnt i'r holl randdeiliaid eu cyflawni. At hynny, mae'n glir iawn y bydd y sector addysg a'r gweithlu addysg ei hun yn ganolog i gyflawni'r strategaeth yn llwyddiannus.

Y Gweithlu Addysg

4. Mae'r Cyngor yn cadw cyfoeth o ddata ar y gweithlu addysg yng Nghymru ac mae hyn yn cynnwys gallu Cymraeg pob grŵp sydd wedi cofrestru. Mae'r wybodaeth hon ar gael ar gyfer nifer o flynyddoedd a gellir ei defnyddio i adolygu tueddiadau dros gyfnod penodol. Gellir ei dadansoddi ymhellach i ganfod a oes unrhyw dueddiadau o ran oedran, ethnigrwydd, rhywedd a chyfnod, er enghraifft, a gellir ei defnyddio i lywio'r gwaith o gynllunio'r gweithlu.
5. Mae Atodiad A yn adlewyrchu dadansoddiad o ystadegau presennol a dynnwyd o'r Gofrestr Ymarferwyr Addysg ar 31 Mawrth 2016. Gellir darparu'r data ar lefel Awdurdod Lleol, sector, yn ôl Awdurdod Lleol a blynyddoedd ers derbyn SAC, pe bai hyn o gymorth. Yn ogystal, gallwn ddarparu dadansoddiadau yn ôl grŵp oedran a rhywedd.

¹ Aethpwyd at gyfrifiad 2011 yn <https://statswales.gov.wales/Catalogue/Welsh-Language/WelshSpeakers-by-LocalAuthority-Gender-DetailedAgeGroups-2011Census>

Y Gymraeg yn y Gweithlu Addysg – Ystadegau Allweddol ar 31 Mawrth 2016:

Bach iawn o newid fu rhwng 2012 a 2016 yn nifer yr athrawon ysgol cofrestredig sy'n ystyried eu bod yn siaradwyr Cymraeg.

Roedd 37,083 o athrawon ysgol cofrestredig, yr oedd 12,348 (33.3%) ohonynt yn nodi eu bod yn siarad Cymraeg.

Nododd cyfanswm o 10,175 (27.4%) o athrawon ysgol cofrestredig eu bod yn gallu addysgu trwy gyfrwng y Gymraeg.

6. Yn y blynyddoedd diwethaf, defnyddiwyd amrywiol strategaethau (er enghraifft, Cynllun Sabothol y Gymraeg) i wella gallu Cymraeg aelodau o'r gweithlu yng Nghymru; fodd bynnag, mae data o'r gofrestr ymarferwyr yn awgrymu bod effaith hyn ar nifer y siaradwyr Cymraeg yn y gweithlu addysg yn gyfyngedig, gyda newid dibwys wedi'i nodi er 2007.
7. Mae CGA yn cadw data yn ymwneud â'r pwnc y mae myfyrwyr HAGA wedi hyfforddi ar ei gyfer yng Nghymru. Mae data cyfredol ar gyfer blwyddyn academiaidd 2015/2016 yn dangos bod y nifer sy'n ymgymryd â HAGA fesul pwnc wedi'i hyfforddi yn y Gymraeg – (hyfforddiant uwchradd yn unig) yn isel, gyda charfan o 27² yn gyfan gwbl.
8. Er bod CGA yn gallu darparu ystadegau cynhwysfawr ar gyfer grwpiau presennol sydd wedi'u cofrestru, dylid nodi ar hyn o bryd nad oes rheoleiddio ar waith ar gyfer darpariaeth nas cynhelir y blynyddoedd cynnar, gan felly gymhlethu'r gwaith o fapio gallu Cymraeg y gweithlu drwy gyfnodau.
9. Ym mis Ebrill 2016 yn unig y gwnaeth staff cymorth dysgu mewn ysgolion ac addysg bellach ymuno â CGA. Ar 31 Awst 2016, roedd **28,839** o staff cymorth dysgu ysgolion wedi cofrestru. Mae hyn bron yn gyffelyb i nifer yr athrawon ysgol (**35,450** ar 31 Awst 2016). Yn amlwg, mae staff cymorth dysgu yn gwneud cyfraniad arwyddocaol ar draws ein sector addysg a gynhelir, fodd bynnag, fel grŵp cymharol newydd sydd wedi'i gofrestru, nid oes gennym gymaint o ddata ar eu sgiliau a'u cymwysterau ag y byddem yn dymuno'i gael. Er ein bod yn cymryd camau i gasglu data ar grwpiau newydd o ymarferwyr, byddem yn atgoffa'r llywodraeth bod angen i gynllunio a / neu ddatblygu'r gweithlu gydnabod a myfyrio ar y ffaith bod bron hanner y gweithlu sy'n cyflwyno addysg mewn ysgolion yn staff cymorth dysgu.
10. O Ebrill 2017 ymlaen, bydd y Cyngor hefyd yn gallu casglu gwybodaeth oddi wrth grwpiau newydd sydd wedi'u cofrestru h.y. darpariaeth dysgu yn y gweithle a grwpiau ieuenctid. Bydd dadansoddi ystadegol yn cynorthwyo Llywodraeth Cymru a rhanddeiliaid allweddol ymhellach i gynllunio'r gweithlu. Yn amlwg, mae dwyn y grwpiau amrywiol hyn o weithwyr addysg

² Mae hwn yn cynnwys y rhai a wnaeth fethu, tynnu'n ôl neu ohirio hyfforddiant ar ôl hynny.

proffesiynol ynghyd mewn un corff rheoleiddio yn cydnabod continwwm addysg a dylai hwyluso cynllunio strategol a datblygu polisi yn y dyfodol.

Sylwadau Pellach

Datblygu'r gweithlu presennol

11. Mae'r data a gedwir gan CGA yn awgrymu bod cyfleoedd i ddatblygu sgiliau Cymraeg o fewn y gweithlu addysg presennol. Cydnabyddir ei bod hi'n aml yn anodd i ymarferwyr fanteisio ar gyfleoedd datblygiad proffesiynol, oherwydd os cynhelir y rhain yn ystod oriau gwaith arferol, mae hyn yn galw am lenwi yn sgil absenoldeb o ysgolion neu golegau, sy'n gallu bod yn rhwystr. Er mwyn annog grwpiau sydd wedi'u cofrestru i ymgymryd â chysiau ffurfiol ychwanegol ar y Gymraeg, mae angen ystyried beth yw'r ffordd orau o gyflawni hyn fel nad oes effaith negyddol ar y ddarpariaeth yn yr ystafell ddosbarth. Hefyd, byddai'n berthnasol ystyried sut gallai unigolion ddysgu mewn ffordd hyblyg, gan gynnwys mynediad rhydd at adnoddau dysgu ar-lein o safon. Gallai ymrwymadau teuluol, oriau gweithio, anabled a lefel incwm gwario gael effaith ar y dull dysgu sy'n well gan rywun, yn ogystal ag arddulliau dysgu personol.
12. Mae trigolion Cymru yn dod yn fwyfwy cysylltiedig yn ddigidol. Yn ôl Adroddiad Ofcom ar y Farchnad Gyfathrebu (Cymru) 2016, roedd 67% o aelwydydd yng Nghymru yn berchen ar gyfrifiadur llechen, sy'n uwch na chyfartaledd y Deyrnas Unedig, sef 59%. Mae llai o bobl yng Nghymru'n berchen ar ffôn clyfar nag yng ngweddill y Deyrnas Unedig (65% o gymharu â 71%) ond o'r rhain, dywedodd 36% o bobl yng Nghymru mai eu ffôn clyfar oed y ddyfais bwysicaf ar gyfer mynd ar-lein. Yn ogystal, mae'r un adroddiad yn amlygu bod defnyddwyr y rhyngwrdd yng Nghymru yn treulio 17.8 awr yr wythnos ar-lein. Er y cydnabyddir bod heriau yng Nghymru³ o safbwynt argaeledd / ansawdd band eang, mae cysylltiad diwifr rhad ac am ddim ar gael fwyfwy mewn mannau cyhoeddus, gan olygu y bydd mwy o bobl â'r cyfle i gael at ddeunydd ar-lein wrth eu pwysau, os dyma'r dull dysgu sy'n well ganddynt.
13. Yn ddiweddar, mae Llywodraeth y Deyrnas Unedig wedi llunio partneriaeth â Futurelearn⁴ i ddarparu adnoddau dysgu ar-lein er mwyn galluogi pobl i ddysgu am bobl, prosesau a chyfranogiad y cyhoedd yn y senedd. Mae dull y Cwrs Ar-lein Enfawr Agored (CAEA) hwn yn hwyluso rhyngweithio rhwng amrywiaeth eang o ddysgwyr o leoliadau daearyddol amrywiol ledled y byd, ac mae'n galluogi rhyngweithio a dysgu rhwng myfyrwyr a darparwyr dysgu, a rhwng myfyrwyr eu hunain. Gallai Llywodraeth Cymru fabwysiadu dull tebyg i godi proffil Cymru yn Ewrop a gweddill y byd, o ran hanes cyfoethog Cymru a'r Gymraeg, fel ei gilydd. Mae'r dull hwn yn galluogi dysgu hyblyg, o safon uchel, yn rhad ac am ddim, a gall arwain at ennill achrediad hefyd. Ar 26 Medi 2016, roedd 4,463,374⁵ o ddysgwyr wedi cofrestru ar gyrsiau

³ <http://stakeholders.ofcom.org.uk/binaries/research/infrastructure/2015/downloads/cn15-wales.pdf>

⁴ <https://about.futurelearn.com/press-releases/uk-parliament-partners-futurelearn-open-doors-uk-political-establishment/> 16 Medi 2016

⁵ <https://www.futurelearn.com/>

Futurelearn. Gall dysgwyr mewn amgylchedd 'CAEA' ddysgu ar gyflymder sy'n addas iddynt a gallant gael at ddeunyddiau ar adeg sy'n gyfleus iddynt, sy'n helpu i gynyddu mynediad.

14. Mae nifer o wefannau ac apiau i gefnogi dysgu'r Gymraeg, y mae eu hansawdd yn amrywio; fodd bynnag, mae bwlch mewn gwybodaeth, gan nad ydym yn gwybod rhyw lawer am y bobl sy'n eu defnyddio o safbwynt demograffeg, pa mor effeithiol ydyn nhw, neu beth yw'r cymhelliad wrth wraidd eu hawydd i ddysgu Cymraeg neu eu dewis o gyfrwng dysgu. Nid yw'n glir beth mae'r rhain yn ei gynnig o ran cyfleoedd dilyniant a sut mae cost yn dylanwadu ar ddewis y dull. Byddai ymagwedd fwy cysylltiedig yn helpu i ddatblygu dealltwriaeth ehangach.
15. Ar hyn o bryd, mae cynllun sabothol ar gael i athrawon sy'n dymuno gwella'u gallu yn y Gymraeg, er bod hyn wedi'i gyfyngu ar hyn o bryd i athrawon a chynorthwyrwyr addysgu. Er Ebrill 2016, bu gofyniad i gynorthwyrwyr cymorth dysgu gofrestru gyda GCA ac mae'r grŵp hwn yn cynrychioli cyfran fawr o'r nifer cyfan sydd wedi cofrestru. Byddai'n ddoeth ystyried sut gellir cefnogi'r grwpiau hyn mewn ffordd debyg i'r rhai sy'n bodloni'r meini prawf cymhwysedd, er mwyn cynnig cyfle cyfartal. Bydd grwpiau newydd, fel Dysgu yn y Gweithle, yn cael eu cofrestru gyda CGA o Ebrill 2017 ymlaen ac mae bwriad yn ogystal i gofrestru Gweithwyr Ieuencid. Mae'n bwysig cyfrif am y newidiadau hyn wrth ystyried unrhyw werthusiad a / neu arfarniad o'r cynllun sabothol / menter debyg.

Adroddiadau Estyn

16. O ran hybu'r Gymraeg a diwylliant Cymru, mae rhywfaint o arfer da iawn wedi'i amlygu mewn ysgolion a cholegau trwy adroddiadau arolygu Estyn. Ymhlith yr enghreifftiau y mae gwobr wythnosol ar gyfer defnyddio'r Gymraeg y tu allan i'r ystafell ddosbarth, cefnogi ac annog cymheiriaid i ddefnyddio'r Gymraeg, er enghraifft yn siop yr ysgol, staff yn fodolau o ymddygiad o safbwynt defnyddio'r Gymraeg, sefydlu partneriaethau â chlwstwr o ysgolion i ddatblygu deunyddiau llythrennedd, boreau Cymraeg dynodedig ac argaeledd amrywiaeth eang o lenyddiaeth Gymraeg. Gallai tystiolaeth o'r hyn sy'n gweithio gael ei lledaenu'n ehangach i sicrhau bod myfyrwyr yn gallu elwa ar arfer gorau.
17. Fodd bynnag, mae adroddiadau arolygu diweddar Estyn (2016) yn amlygu hefyd fod lle i wella, er enghraifft yr angen i gynyddu'r defnydd ar Gymraeg achlysurol, sicrhau datblygiad sgiliau iaith cynyddol drwy gydol y system ysgol, cynllunio effeithiol ar gyfer defnyddio'r Gymraeg, a chreu mwy o gyfleoedd i ddisgyblion ddefnyddio'r Gymraeg y tu allan i wersi Cymraeg ac ati. Mae awgrym yn ogystal bod diffyg gallu yn y Gymraeg gan rai ymarferwyr, neu nid ydynt yn teimlo'n hyderus i'w defnyddio. Mae angen i unrhyw strategaeth yn y dyfodol gymryd sylw o'r meysydd hyn i'w datblygu.

18. Mae adroddiad⁶ diweddar gan Estyn yn amlygu bod bylchau yn y ddarpariaeth Gymraeg yn y ddarpariaeth Addysg Heblaw yn yr Ysgol ac argymhellodd fel a ganlyn i Awdurdodau Lleol ddarparu addysg heblaw yn yr ysgol, trwy gyfrwng y Gymraeg, i ddisgyblion sydd wedi cael eu haddysg yn Gymraeg.

“Mae disgyblion sydd wedi bod yn mynychu ysgolion cyfrwng Gymraeg yn flaenorol yn cael cyfleoedd cyfyngedig iawn i barhau â'u dysgu yn Gymraeg pan fyddant yn dechrau addysg heblaw yn yr ysgol. Pan fydd darparwyr yn recriwtio staff i weithio gyda'r disgyblion hyn, nid ydynt bob amser yn recriwtio athrawon cymwys.”

Addysg ôl-orfodol

19. Er bod ennill cymwysterau ffurfiol yn un mesur llwyddiant y tu hwnt i'r sector addysg orfodol, rhaid cydnabod hefyd nad yw pob dysgwr eisiau pwysau astudio ffurfiol, ond gallent fod yn barod i ymgymryd â chysiau hamdden / anffurfiol / yn y gweithle, a allai gael effaith arwyddocaol ar gynyddu nifer y siaradwyr Gymraeg, neu gallent fod yn barod i ddysgu trwy gynyddu cyfleoedd iddynt ddefnyddio / datblygu sgiliau Gymraeg mewn sefyllfaoedd cymdeithasol fel ei fod yn digwydd yn naturiol yn hytrach nag yn cael ei orfodi.
20. O bosibl, gellid gwneud rhagor yn gyffredinol i gynorthwyo cyflogwyr sydd â staff di-Gymraeg ymhlith eu gweithlu. Mae cyfleoedd i annog dysgu gan gymheiriaid Gymraeg eu hiaith – byddai hyn yn galluogi staff i gael eu trochi yn yr iaith a hwyluso deialog sy'n digwydd yn naturiol. Gallai hyn hefyd helpu i newid y diwylliant o ddiwylliant o gydymffurfio i ddiwylliant o barodrwydd cyffredinol i gymryd rhan.
21. Pan fydd plant a phobl ifanc yn dysgu Gymraeg yn yr ystafell ddosbarth, ni waeth beth yw lefel eu dysgu, mae'n bwysig bod ganddynt gyfleoedd i ddatblygu eu sgiliau iaith y tu allan i amgylchedd yr ysgol, felly, mae angen ennyn diddordeb rhieni, gofaldwyr ac aelodau'r teulu hefyd, a'u hannog i ddatblygu eu sgiliau Gymraeg eu hunain. Mae adroddiad⁷ diweddar Estyn yn amlygu nifer o argymhellion i Awdurdodau Lleol, gan gynnwys gweithio gydag ysgolion i roi esboniad i ddisgyblion a rhieni o fanteision addysg cyfrwng Gymraeg a dilyn cyrsiau trwy gyfrwng y Gymraeg. Dylid ystyried hefyd y ffordd orau o barhau i ymwneud â'r Gymraeg yn y sector addysg ôl-orfodol.

⁶ Addysg heblaw yn yr ysgol. Cyhoeddwyd ym Mehefin 2016, Estyn. Ar gael yn: <https://www.estyn.llyw.cymru/adroddiadau-thematig/addysg-heblaw-yn-yr-ysgol/>

⁷ Cynlluniau Strategol Gymraeg mewn Addysg awdurdodau lleol Medi 2016

<https://www.estyn.llyw.cymru/sites/default/files/documents/Local%20authority%20Welsh%20in%20Education%20Strategic%20Plans%20CY%20-%20final.pdf>

Y darlun ehangach

22. Er mwyn asesu cynnydd y strategaeth arfaethedig, mae angen diffiniad clir o ystyr 'siaradwr Cymraeg' gan fod dehongliadau ohono yn amrywio. Byddai angen dull cyson i sicrhau bod modd ei feincnodi'n effeithiol. Hefyd, mae angen ystyried sut i gyfrif am yr unigolion hynny sy'n meddu ar allu yn y Gymraeg, ond sy'n symud o'r ardal o safbwynt casglu ystadegau; i'r gwrthwyneb, bydd unigolion sy'n croesi'r ffin o Loegr at ddibenion gwaith, er enghraifft, a allai ddatblygu sgiliau iaith ond nad ydynt yn byw yng Nghymru. Gwyddom er enghraifft am gymunedau mawr Cymraeg eu hiaith yn Llundain a dinasoedd eraill yn Lloegr. Heb unrhyw ddangosyddion cynnydd / targedau ffurfiol parhaus, bydd hi'n anodd asesu pa effaith mae tactegau presennol yn ei chael.
23. Mae'r sector addysg eisoes yn mynd trwy gyfnod unigryw o ddiwygio ar raddfa fawr, sy'n cynnwys gweithredu cynigion Donaldson ynghylch cwricwlwm newydd, cyflwyno trefniadau newydd ar gyfer achredu addysg gychwynnol athrawon, y blynyddoedd cynnar ac anghenion dysgu ychwanegol. Mae'n hanfodol, felly, bod gweithredu strategaeth newydd y Gymraeg yn cael ei osod ochr yn ochr â'r diwygiadau eraill hyn ar raddfa fawr er mwyn i'r strategaeth gael y cyfle gorau i lwyddo.
24. Bydd angen i'r trefniadau newydd ar gyfer achredu addysg gychwynnol athrawon, yr ymgynghorodd Llywodraeth Cymru arnynt yn ddiweddar, adlewyrchu'r dyheadau yn Strategaeth y Gymraeg, trwy ganolbwyntio'n gryf ar ddarpariaeth Gymraeg o ansawdd uchel. Fodd bynnag, bydd y newidiadau hyn yn mynd i'r afael â materion cyflenwi ac ansawdd athrawon dosbarth yn y dyfodol yn unig. Rydym o'r farn mai dyma'r amser i ddechrau ystyried y gofynion mynediad a'r ddarpariaeth ar gyfer grwpiau eraill yn y gweithlu addysg, er enghraifft TAR (AB).
25. Mae sail dystiolaeth wedi'i hen sefydlu sy'n cyfeirio at bwysigrwydd y blynyddoedd cynnar wrth gyflwyno plant i ail ieithoedd yn llwyddiannus. Mae dau ffactor y mae'n werth eu nodi yma: yn gyntaf, yn draddodiadol, mae llawer o ddarpariaeth y blynyddoedd cynnar yn digwydd yn y sector nas cynhelir ac, yn ail, gwyddom fod llawer o ddarpariaeth y Cyfnod Sylfaen yn cael ei chyflwyno gan weithwyr cymorth dysgu. Rydym yn annog llunwyr polisi i ystyried yr amrywiaeth mewn addysg wrth ddatblygu a gweithredu polisi. Nid yw'n ddigonol mwyach targedu cymwysterau neu fentrau datblygiad proffesiynol at athrawon ysgol yn unig.
26. Bydd angen ystyried bod unrhyw gynlluniau i ddatganoli tâl ac amodau athrawon yn debygol o gael effaith ar y gweithlu.
27. Nid yw'n glir eto sut bydd 'Brexit' yn effeithio ar sector addysg Cymru; fodd bynnag, dylai unrhyw gynllunio at y dyfodol ystyried y ddarpariaeth Gymraeg yn y maes sgiliau a gwaith ehangach i sicrhau bod myfyrwyr yng Nghymru yn meddu ar y sgiliau a'r galluoedd priodol i wneud cynnydd a ffynnu mewn amgylchedd sy'n newid.

28. Y tu hwnt i addysg, mae angen mynd i'r afael â materion cymdeithasol, economaidd a materion cludiant ehangach er mwyn i Lywodraeth Cymru gyrraedd ei tharged. Er enghraifft, mae galluogi ac annog siaradwyr Cymraeg i aros i fyw a gweithio yng Nghymru yn gofyn am economi ffyniannus sy'n cynnig gwaith â chyflog da. Hefyd, efallai bydd Llywodraeth Cymru eisiau ystyried ffyrdd o gadw rhanbarthau Cymraeg eu hiaith yn gynaliadwy trwy sicrhau bod digon o gyfleoedd swyddi o safon yn yr ardaloedd hyn sydd fel arfer yn ardaloedd gwledig.

Gwybodaeth ac Ymchwil GCA

29. Mae GCA yn meddu ar adnodd helaeth o ddata yn ymwneud â'r gweithlu addysg yng Nghymru; gellid manteisio'n helaethach arno i gynorthwyo Llywodraeth Cymru i ymgymryd ag ymchwil a gwaith arolwg / ansoddol mwy targedig i'r grwpiau sydd wedi'u cofrestru er mwyn datblygu dealltwriaeth ehangach o'r materion llai gweladwy yn y sector addysg, i gefnogi Llywodraeth Cymru.
30. Ym mis Tachwedd 2016, lansiom yr arolwg cyntaf erioed o'r gweithlu addysg ar ran Llywodraeth Cymru. Mae arolygon ar wahân wedi'u datblygu ar gyfer pob un o gategorïau cofrestru CGA, ynghyd ag arolwg pwrpasol i athrawon cyflenwi a staff cymorth. Mae'r arolygon yn cynnwys cwestiynau ar sgiliau Cymraeg. Disgwyliwn i'r canlyniadau gael eu cyhoeddi yn gynnar yn 2017.
31. O dan Ddeddf Addysg (Cymru) 2014, gall CGA ymgymryd â gweithgareddau recriwtio ar ran Llywodraeth Cymru. Yn hanesyddol, mae cynllunio'r gweithlu wedi ystyried athrawon ysgol a phenaethiaid yn unig. Gan fod CGA yn cofrestru staff cymorth dysgu a darlithwyr addysg bellach (ac, o Ebrill 2017 ymlaen, gweithwyr ieuenctid ac ymarferwyr dysgu yn y gweithle) erbyn hyn, ac wrth i'r galw am staff cymorth dysgu gynyddu, byddem yn annog llunwyr polisi i ystyried cyfansoddiad y gweithlu cyfan wrth ystyried materion recriwtio a chadw.
32. Fel corff proffesiynol y gweithlu yng Nghymru, gallwn gyfathrebu'n uniongyrchol ag athrawon ysgol cofrestredig, darlithwyr addysg bellach a staff cymorth dysgu mewn ysgolion a cholegau AB.

Atodiad A: Data ar y Gymraeg – athrawon ysgol cofrestredig

Crynodeb o ganfyddiadau allweddol

- ❖ Mae 33% o athrawon ysgol cofrestredig yn siaradwyr Cymraeg o gymharu â 27% sy'n gallu addysgu trwy gyfrwng y Gymraeg, sy'n fwy na chanran y siaradwyr Cymraeg sy'n byw yng Nghymru (23%); (Arolwg Defnydd Iaith 2013/14 Llywodraeth Cymru);
- ❖ Ar gyfartaledd, mae tua 7% o wahaniaeth rhwng canran y siaradwyr Cymraeg a chyfran yr athrawon sy'n gallu addysgu trwy gyfrwng y Gymraeg ar draws y cyfnodau ysgol meithrin, cynradd, canol ac uwchradd. Mae canran uchaf y gwahaniaeth yn y cyfnod cynradd, sef 7%. Gallai hyn ddangos problem â hyder o ran gallu/rhuglder yn y Gymraeg a'r dewis neu'r angen i ddefnyddio'r gallu ieithyddol mewn amgylchedd gwaith. Efallai gellid gwneud rhagor i gynorthwyo siaradwyr Cymraeg i hyfforddi a theimlo'n hyderus i addysgu trwy gyfrwng y Gymraeg neu annog pobl ddi-Gymraeg i ddysgu'r iaith;
- ❖ Mae cyfran is o siaradwyr Cymraeg (23%) ac athrawon ysgol sy'n gallu addysgu trwy gyfrwng y Gymraeg yn y cyfnod meithrin (17%). Gallai cyfran lai o athrawon cyfrwng Cymraeg yn addysg y blynyddoedd cynnar effeithio ar y galw am addysg cyfrwng Cymraeg ar draws cyfnodau eraill, sy'n mynd yn groes i gyfeiriad polisi Llywodraeth Cymru;
- ❖ Yn ôl y disgwyl, mae gwahaniaethau rhanbarthol yng nghyfran yr athrawon sy'n gallu addysgu trwy gyfrwng y Gymraeg, gyda'r isaf yn rhanbarth de-ddwyrain Cymru (Blaenau Gwent 7%, Casnewydd 8%, Sir Fynwy 9%) o gymharu â'r uchaf yng ngogledd a gorllewin Cymru (Gwynedd 93%, Ynys Môn 90%, Ceredigion 80%);
- ❖ Mae canran y siaradwyr Cymraeg wedi gostwng yn y blynyddoedd ers SAC; roedd ar ei uchaf ymhlith grŵp blynyddoedd 1 i 10 ar draws Cymru, o ran y gallu i siarad Cymraeg ac addysgu trwy gyfrwng y Gymraeg yn y cyfnodau cynradd ac uwchradd.

Cyflwyniad

Mae'r Cyngor yn cofnodi data ar y Gymraeg ar gyfer yr athrawon hynny sydd wedi cofrestru gyda Chyngor y Gweithlu Addysg.

Wrth wneud cais am gofrestru neu ddiwygio cofnod athro cofrestredig, caiff athrawon eu cynghori i ystyried y meini prawf canlynol wrth ateb y cwestiynau perthnasol yn gysylltiedig â'u gallu Cymraeg:-

Siaradwr Cymraeg: - atebwch “Ydw” os ydych yn ystyried eich bod yn rhugl neu’n eithaf rhugl yn y Gymraeg.

Gallu addysgu trwy gyfrwng y Gymraeg: - atebwch “Ydw” os ydych wedi cael eich hyfforddi i addysgu, yn addysgu ar hyn o bryd neu wedi addysgu rhywbryd trwy gyfrwng y Gymraeg neu’n teimlo’n hyderus i wneud hynny.

Os nad yw’r athro cofrestredig yn darparu’r wybodaeth hon, peidiwch â darparu’r wybodaeth hon a bydd “Anhysbys” yn cael ei gofnodi ym meysydd perthnasol cofnod yr athro ar y Gofrestr Ymarferwyr Addysg.

Nodiadau:

Tynnwyd y data o’r Gofrestr Ymarferwyr Addysg ar 31 Mawrth 2016.

Mae’r holl ddata a ddarparwyd yn ymwneud ag “athrawon ysgol cofrestredig” ac mae’r rhifau’n cael eu harddangos fel rhai “cyflawnedig” yn hytrach na “staff cyfwerth amser llawn”.

Mae nifer yr athrawon ysgol cofrestredig yn nifer “amser real” a gall fynd i fyny ac i lawr, yn dibynnu ar gofrestriadau newydd a dadgofrestriadau.

Mae pob ffigur yn seiliedig ar bobl gofrestredig y mae ‘athro ysgol’ yn brif gategori cofrestru iddynt.

Gall CGA ddarparu dadansoddiadau pellach o’r data hwn, er enghraifft yn ôl oedran, rhywedd ac awdurdod lleol.

Tabl 1: Nifer yr athrawon ysgol sydd wedi cofrestru gyda CGA ar 31 Mawrth 2016 yn ôl yr iaith Gymraeg

	Siaradwr Cymraeg		Gallu addysgu trwy gyfrwng y Gymraeg	
	Nifer yr athrawon	Canran (%)	Nifer yr athrawon	Canran (%)
Gall	12,348	33.3	10,175	27.4
Ni all	22,441	60.5	24,538	66.2
Ddim yn hysbys	2,294	6.2	2,370	6.4
Cyfanswm	37,083	100%	37,083	100%

Tabl 2: Nifer yr athrawon ysgol newydd gymhwysu sydd wedi cofrestru gyda CGA ar 31 Mawrth 2016 yn ôl yr iaith Gymraeg

	Siaradwr Cymraeg		Gallu addysgu trwy gyfrwng y Gymraeg	
	Nifer yr athrawon	Canran (%)	Nifer yr athrawon	Canran (%)
Gall	438	34.6	352	27.8
Ni all	805	63.6	887	70.1
Ddim yn hysbys	23	1.8	27	2.1
Cyfanswm	1,266	100%	1,266	100%

Tabl 3: Nifer y penaethiaid sydd wedi cofrestru gyda CGA ar 31 Mawrth 2016 yn ôl yr iaith Gymraeg

	Siaradwr Cymraeg		Gallu addysgu trwy gyfrwng y Gymraeg	
	Nifer yr athrawon	Canran (%)	Nifer yr athrawon	Canran (%)
Gall	611	41.4	532	36.1
Ni all	703	47.7	783	53.1
Ddim yn hysbys	160	10.9	159	10.8
Cyfanswm	1,474	100%	1,474	100%